

Морські традиції переславцев

(Наши друзі по змаганню)

«Мало знайдеться під Москвою місць, кращих Ботика: з висоти овалом шість на дев'ять верст стелеться озеро, зовсім прозоре з найчудовішим пляжем; праворуч, в серпанку туману, виступає старовинне місто, як невидимий град, наліво — ліси — не дачні, а дикі, з лосями, ведмедями», — писав відомий письменник М. М. Пришвін про південний берег Плещеевого озера, одного з найбільших природних водоймищ в центрі Росії. Озеро це стало колыскою російського флоту. Саме тут, на горі Грем'яч, біля села Вєськова, народились перші судна російської флотилії, і це відразу оживило Переславль-Залеський, майже опустілий після епідемії чуми.

Весною 1688 року юний цар Петро знайшов у сараї підмосковного села Ізмайлова невелике парусне суденце. Він захопився ним. І, швидко навчившись керувати парусами, почав плавати по Москві-ріці і її притоці Яузї. Але неспокійна натура Петра бажала більшого простору. «Мне объявили Переславское озеро (яко наибольшее), куды я под образом обещания в Троицкий монастырь у матери выпросился», — писав пізніше Петро у передмові до статуту морського. Так, обманивши царицю, влітку того ж року він прискакав верхи до Плещеевого озера. Воно зачарувало царя своїм простором. В серпні він їде на озеро спеціально будувати судна разом з іноземними і російськими корабелями.

Мати Петра, намагаючись відвернути сина від захоплення кораблебудуванням, викликала його з Переславля і оженила на Євдокії Лопухинї. Але їй це не допомогло. Він знову повертається на озеро, щоб особисто брати участь у будівництві кораблів. У червні на воду спустили два трищоглових судна і дві яхти. Але бунт стрільців і справа царівни Софії, яка зробила спробу захопити престол, припинили роботу. Тільки з кінця 1691 року будівництво флотилії розгорнулося у великих масштабах. Петро керував роботами і сам теслярував. У Переславль потяглись валки підвід з матеріалами, наїхало багато ремісників, помітно пожвавилась торгівля, кількість міських жителів зростає вдвічі.

Перший парад російської флотилії почався 1 серпня 1692 року і тривав майже місяць. В ньому брали участь понад сотня різних кораблів. Зокрема, великі 30-гарматні — «Марс» і «Анна». На святкування приїхали рідні Петра, московська знать, духовенство, іноземні послы. Для участі в маневрах із Москви привели артилерійський полк і «потішних» солдат-піхотинців. Маневри показали, що досліди будівництва кораблів і керування ними пройшли успішно.

Минуло 30 років. Після блискучих перемог молодого військово-морського флоту на Балтиці і укладення миру з Швецією Петро Великий, переїжджаючи через Переславль, побачив забуті напівзруйновані судна своєї флотилії. Розгніваний таким безпорядком, він тут же написав грізний указ воеводам переславським: «Надлежит вам беречи остатки кораблей, яхт и галеры, а буде опустите, то взыскано будет на вас и на потомках ваших, яко пренебрегши сей указ. Пётр. В Переславле в 7 день февраля 1722». Це перший в Росії закон про охорону пам'яток історії. Зберігається він і зараз в Переславському музеї. Але не вберегли воеводи цих цінностей. Пожежа 1783 року разом з містом знищила 870 кораблів, які знаходилися в двох дерев'яних сараях, споруджених воеводами на виконання указу Петра. Донині залишилися лише «Фортуна», частини такелажу та інструментів.

На початку XIX століття на Грем'ячїй горі для боту була побудована цегляна споруда. Так виник один із найстаріших російських музеїв — «Музей-садиба Петра I „Ботик“», який

*Васильев, С. Д. Морські традиції переславцев / С. Д. Васильев // *Заря коммунизма (Чигирин)*. — 1976. — 4 сентября. — С. 4.

*Чигиринцы и переславцы участвовали в социалистическом соревновании, стремясь обогнать друг друга по объёму промышленного производства. — *Ред.*

відкрився 1 серпня 1803 року. В ньому зберігаються також канати і блоки, зброя і якорі, котли для варки смоли, кілька палаток, шлюдяні віконця з палацу Петра та інші корабельні предмети. У парку є споруди 1852 року: цегляний палац, дерев'яна ротонда, Триумфальні ворота і пам'ятник Петру.

З тих пір переславці тісно зв'язані з морем. Сотні їх служили матросами і офіцерами військового флоту. Згадаємо лише декого з них. Це — адмірал Г. А. Спірідов, який розгромив в 1770 році турецький флот в Чесменській бухті. В селі Нагір'я йому поставлено пам'ятник і його іменем названо головну вулицю села. В тому ж бою брав участь і капітан першого рангу С. П. Хметевський. Контр-адмірал І. А. Повалішин в 1790 році відзначився в битвах з шведським флотом під Выборгом і Червоною Гіркою. Серед героїв легендарного «Варяга» був матрос Г. І. Блінов, а в Свеаборгському повстанні проти самодержавства в 1906 році брав участь матрос В. Новосолов.

Багато матросів-переславців було на фронтах громадянської війни, захищаючи завоювання Жовтневої революції. Прославились військові моряки і у Велику Вітчизняну. П. Талалаєв на військовому кораблі захищав Ленінград, збив з кулемета фашистський літак, брав участь в десантних операціях. І. Верін, командир баштової гармати на крейсері, громив ворога на бережжі Фінської затоки Балтійського моря. І. Прохоров служив гідроакустиком на підводному човні, який потопив 12 транспортів противника. І. Морєв служив на есмінці «Разумный» і брав участь в 85 бойових операціях корабля. А старший лейтенант А. Трофимов на судні «Гроза» обстрілював ворожі позиції на узбережжях північних морів. Це і Герой Радянського Союзу морський льотчик Н. Ніколаєв, який зробив понад 150 бойових вильотів і повторив над морем подвиг капітана Гастелло.

І в післявоєнний час немало переславців служать у Військово-Морському Флоті. Не забувають флотських традицій і ті моряки, які перебувають в запасі.

Влітку в садибі «Ботик» особливо людно. Тут знаходяться піонерські табори, сюди приїжджають численні туристи на автобусах, автомобілях, мотоциклах, мопедах...

С. Васильєв.